

ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКИМИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

Валентина СІМОНОК (Харків, Україна)

Із розвитком в останні роки в Україні ринкових відносин спостерігаються активні лексико-семантичні процеси і в словниковому складі, що обслуговує цю сферу діяльності, а саме, з'явилися слова на позначення фірм, компаній, корпорацій за видами і особливостями їхньої діяльності, термінологія маркетингу та менеджменту. Тут простежується кілька явищ.

По-перше, запозичено слова, які досі не були властиві українській мові: *брокер, дефолт, дилер, експорт капіталу, індосамент, інфляційний хедж, кліринг, крос-лістинг, лізинг-трансфер, маркетинг, менеджмент, ноу-хау, овердрафт, офшорна зона, паушальний, тайм-чартер, факторинг, ф'ючерс, шоп* і т. ін.

По-друге, активізувалося функціонування ряду лексем, які раніше вживалися тільки для позначення явищ капіталістичного світу: *ажіотаж, вексель, гіперінфляція, депозит, дефіцит, ембарго, інфляція, картель, компаньйон, конкуренція, концерн, крах, партнер, рента* і т. ін.

По-третє, відбулися зміни в семантичній структурі окремих слів: *аутсайдер, валюта, грант, дельта, донор, дотація, лідер, рахунок, рейтинг, сертифікат, стелаж, форвард* і т. ін. Наприклад, слово *аутсайдер* належить до спортивної термінології, де означає "спортсмен або команда, що займають останні місця у змаганнях". У межах фінансово-економічної термінології це слово позначає "підприємство, що не входить до монополістичних об'єднань і веде з ними конкурентну боротьбу", а також біржових спекулянтів-непрофесіоналів.

У системі фінансово-економічної і комерційної лексики, як і в

супільно-політичній ЛСГ, виділяються слова, що належать до загальноживаних, наприклад: *акредитив, акція, база, баланс, борг, бухгалтер, долар, економіка, експорт, імпорт, касир, кошт, кредит, магазин, приз, процент, ринок, спонсор, ярмарок*; і до тих, що мають суто термінологічні значення. Наприклад:

1) назви цінних паперів: англ.: *банкнота, ваучер, депозитний сертифікат, індосамент, консолі, патент, субсидія*; фр.: *аваль, авуари, акція, бони, верже, депозит, кадастр, купон, купюра, ліцензія, облигація, патент, рента*; нім.: *валюта, вексель, рахунок, трата*;

2) платіжні документи: англ.: *тайм-чартер, тайм-шит, чек*; фр.: *дамно, девізи*; нім.: *гросбух, каса, квит, кошт, преїскурант, такса*; італ.: *римеса*;

3) назви грошей: англ.: *бакс* (монета США у післявоєнні роки), *гінея, дайм, долар, євро, нобель* (іст.), *пенні, пенс, фунт* (стерлінгів); фр.: *білон, дублон, екю, лівр* (XVIII ст.), *луї, саїтим*; нім.: *крейцер, марка, пфенінг, талер, шилінг*; ісп.: *дуро, сентимо*; італ.: *дукат, чентезимо*;

4) назви біржових операцій: англ.: *демпінг, дисконт, інвестиція, канцелінг, кліринг, реінвестиція, сек'юритизація, спот, спред, форвард, ф'ючерсна угода*; фр.: *ануїтет, боніфікація, жиро, інфляція, куліса, маржа*; нім.: *декорт, стелаж*;

5) назви доходів, збитків, позик, страхування, оренди, угод, розрахунків: англ.: *дуополія, дуопсонія, інвестиція, картель, квота, концерн, лендліз, овердрафт, реновація, хайринг, хеджування, холдинг*; фр.: *акциз, амбалаж, баланс, дебіт, декувер, інотека, кредит, реліз, сальдо, ф'єф*; нім.: *крах, лен, мультиплікатор, процент*;

6) назви грошового стягнення або захочення (винагороди): англ.: *демередж, диспач, ембарго, нотифікація*; фр.: *грант, диспаша, дотація, приз*; нім.: *штраф*;

7) назви осіб, що займаються фінансово-економічною діяльністю: англ.: *андерайтер, аутсайдер, брокер, джон-буль, дисконтер, дилер, інвестор,*

камбіст, маклер, менеджер, принципал, рейдер, ремітент, ріелтер; фр. акцептант, акціонер, комітент, компаньйон, кулісьє, негоціант. фінансист; нім.: аудитор, бухгалтер, гофмаклер, індосамент, індосант. касир, прокурисст, рахмайстер, трансант.

На думку дослідників, німецька мова першою виробила досконалу економічну термінологію і пізніше стала для української мови джерелом для прямого запозичування.

Найдавнішим запозиченням вважається слово *гандель* (гендель), яке у пам'ятках давньоукраїнської мови датується XIV ст. Ця лексема була запозичена через польське посередництво з с. – в. – н. (handel/ hand – рука), що означало "справа рук, діяльність, обмін товарів, продаж".

Джерелами XV ст. засвідчено слово *мито* у значенні "двір, де збирали податок з товарів", пізніше, у XVIII ст., це місце стало називатись *митниця*.

У XVI ст. спостерігається розвиток лексики, пов'язаної з одержанням маєтку у тимчасове володіння, а також накладанням заборони на нього. Наприклад, *оренда* (польськ. arenda із с.-лат. agenda Br.) з похідним *орендувати* – віддавати в оренду. У слові *оренда* (укр.) – податок з млинів та шинків з XVII ст. розвивається вужче значення – податок переважно з шинків, наприкінці XVII ст. це слово набуває семантики "шинок, корчма", а похідне *орендар* вживається у значенні *шинкар*. А запозичення *вишинкь* отримує форму *шинок* (нім. schinken), що означає "приміщення для торгівлі цими напоями".

У цей же час з'являються французькі запозичення *пенсія* (фр. pension лат. pensio – платіж) – у значенні "доходи з шинків, броварів, винниць на королівський скарб; орендна плата". Зараз це слово означає регулярні грошові виплати як форму матеріального забезпечення непрацездатних; *квитанція* (фр. quittance – вільний від боргу) – розписка про прийняття певної суми грошей від кого-небудь.

Серед слів англійського походження зустрічаються назви грошових одиниць: *банкноти* (англ. bank – note – банківські білети) – кредитні знаки

грошей, *чек* – документ, що містить грошове розпорядження для виплати певної суми, *бюджет* – розмір витрат і прибутків держави.

Кінець ХХ ст. відзначався інтенсивним розвитком ринкової економіки. Прикладом англійських запозичень, пов'язаних з ринковою економікою, можуть бути такі назви: *бартер* (англ. barter) – обмін товарами і послугами між товаровиробником без оплати грошима; *бізнес* (англ. business) – підприємницька діяльність, що пов'язана з одержанням прибутку; *дивіденд* (англ. dividend) – доход, прибуток; *дилер* (англ. dealer) – посередник у торговельних угодах, діючий на основі власного капіталу; *картель* (англ. cartel) – угода між фірмами про встановлення цін на продукти; *концерн* (англ. concern) – об'єднання самостійних підприємств; *маркетинг* (англ. marketing) – діяльність на ринку з метою розробки методів впливу на поведінку продавців і покупців; *менеджер* (англ. manager) – професійний керуючий підприємством; *ноу-хау* (англ. know – how) – сукупність необхідних для організації виробництва, але не запатентованих технічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації і виробничого досвіду і т.ін.

Щодо слів французького походження у цій сфері діяльності, то їх значно менше, ніж англійських. Серед них: *аваль* (фр. aval) – поручництво за векселем; *авуари* (фр. avoires) – кошти банків; *акцепт* (фр. acceptance) – згода на оплату; *дефляція* (фр. déflation) – зменшення маси паперових грошей, випущених в обіг у період інфляції; *дотація* (фр. dotation) – грошові кошти на покриття розриву між доходами і витратами; *емісія* (фр. emission) – випуск в обіг грошей і цінних паперів; *інвестиція* (фр. investissements) – довгострокове вкладення грошей у будь-які підприємства.

Як видно з наведених прикладів, фінансово-економічна лексика специфічна, значною мірою вузькотермінологічна. Але такі слова, як *акція*, *аукціон*, *бартер*, *бізнес*, *бюджет*, *депресія*, *дотація*, *інвестиція*, *інфляція*, *ліцензія*, *рахунок*, *фінанси* та інші, добре відомі усім носіям української мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах / Л.О. Симоненко, С.О. Соколова, І.В. Коропенко та ін – К.: Наук. думка, 1993. – 237 с.
2. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Дьяков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: «КМ Academia», 2000. – 216 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
«ДВНЗ ДДПУ»

До 65-річчя Горлівського
інституту іноземних мов та
75-річчя Донбаського
державного педагогічного
університету

СУЧАСНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАДИГМИ

Матеріали Міжнародної наукової
конференції
(19 березня 2014 р.)

Горлівка
2014